

UTWORZENIE POLICJI

POLICJA WSPÓŁCZEŚNIE

Polskiej Policji „stuknęło” już 27 lat. Po burzliwym okresie przełomu ustrojowego początku lat 90. ubiegłego stulecia w szybkim tempie zmieniało się nasze życie i system funkcjonowania państwa. Zmieniała się też nasza formacja. Z siermiężnej Milicji Obywatelskiej, stanowiącej „zbrojne ramię partii”, Policja stała się w pełni demokratycznym i nowoczesnym korpusem, uznanym na arenie międzynarodowej i cieszącym się zaufaniem obywateli.

Aby jednak osiągnąć ten status, policyjna formacja musiała przebyć długą i trudną drogę: zmienić podstawy prawne funkcjonowania, przebudować struktury i kadry, unowocześnić system szkolenia. Wyzwania te pokonywano etapami.

Przełom 1989 roku

Transformacja ustrojowa w Polsce, zapoczątkowana w 1989 roku, nie mogła pozostawić na uboczu kwestii przebudowy aparatu policyjnego, obarczonego „grzechem” współpracy z komunistycznym reżimem. Pierwszym krokiem w tym kierunku była likwidacja Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej, o czym 23 listopada 1989 r. zdecydował Sejm.

Nowe regulacje prawne, które zyskały miano tzw. pakietu ustaw policyjnych, zostały przyjęte przez Sejm 6 kwietnia 1990 r. Znalazły się w nim trzy ustawy regulujące organizację i działalność urzędu ministra spraw wewnętrznych oraz dwóch podległych mu formacji – Urzędu Ochrony Państwa oraz Policji. Kilka miesięcy później, 12 października 1990 r. Sejm przyjął ustawę o Straży Granicznej, co zakończyło na gruncie legislacyjnym podstawowy proces organizacyjnej przebudowy resortu spraw wewnętrznych.

Pakiet ustaw policyjnych wszedł w życie 10 maja 1990 r. - z dniem ich opublikowania. Tym samym resort spraw wewnętrznych, uosabiający sobą poprzedni reżim polityczny został zniesiony, a jego miejsce zajął nowy centralny organ władzy wykonawczej opisywany tą samą nazwą, niemniej budowany dla potrzeb państwa demokratycznego. Tego samego dnia przestała istnieć również Milicja Obywatelska. W myśl ustawowych dyspozycji minister spraw wewnętrznych stał się: ...naczelnym organem administracji państwowej realizującym politykę państwa w dziedzinie ochrony bezpieczeństwa państwa oraz bezpieczeństwa i porządku publicznego, a także ochrony przed bezprawnymi zamachami na życie i zdrowie ludzkie oraz dorobek kulturalny i materialny społeczeństwa i poszczególnych obywateli.

Ustawa o Policji - co obecnie jest niemal powszechnie zapomniane - została przyjęta niejako na próbę. W latach następnych kolejne kierownictwa Policji, a także inne środowiska, wielokrotnie sygnalizowały sprawującym władzę ugrupowaniom politycznym potrzebę przyjęcia nowej ustawy dla tej formacji. Kilkakrotnie przygotowywano też mniej lub bardziej rozwinięte projekty. Żaden z nich nie przeszedł jednak wymaganej drogi legislacyjnej. Były natomiast jej liczne nowelizacje.

W 2015 r. Ministerstwie Spraw Wewnętrznych powołany został zespół, który miał opracować nową ustawę o Policji. Stało się to konieczne, ponieważ ustawa o Policji z 6 kwietnia 1990 roku nie przystaje już do dzisiejszych realiów, wymaga gruntownych zmian, choć - jak uważa m.in. prof.

Widacki, współtwórca ustawy o Policji z 1990 r. - nie jest taka zła, skoro dało się ją tyle razy nowelizować.

Budowa nowych struktur

Wejście w życie pakietu ustaw policyjnych było niezbędną przesłanką do rozpoczęcia procesu budowy nowych struktur. Pierwsze, podstawowe decyzje kadrowe zapadły 10 maja 1990 r. Prezes Rady Ministrów powołał wówczas Krzysztofa Kozłowskiego na stanowisko szefa UOP, a Andrzeja Milczanowskiego na jego zastępcę. W związku z rozwiązaniem MO odwołał gen. Zenona Trzczeńskiego ze stanowiska jej komendanta głównego. Komendantem głównym Policji został płk Leszek Lamparski, a jego zastępcami płk Bogusław Strzelecki i płk Janusz Wydra. Dzień później Sąd Wojewódzki w Warszawie wpisał do rejestru związków zawodowych NSZZ Policjantów, kończąc tym samym blisko dziesięcioletnie starania funkcjonariuszy o utworzenie własnej organizacji związkowej.

Elementarną powinnością pierwszego kierownictwa Policji było uporządkowanie spraw kadrowych oraz nadanie formacji struktury organizacyjnej zdolnej do działania. Te podstawowe kwestie zostały rozstrzygnięte w czerwcu 1990 r. We wszystkich 49 województwach powołano wtedy nowych komendantów Policji. Ich nominacje były świadectwem zmiany pokoleniowej w organach porządkowych, gdyż aż 40 po raz pierwszy objęło tak eksponowane funkcje kierownicze.

Nieco mniej znaczące zmiany dokonały się wewnątrz całej formacji. Funkcjonariusze milicji nie byli co prawda poddani weryfikacji, niemniej w wyniku przeglądu kadr do lipca 1990 r. ze służby w Policji zostało zwolnionych 3 027 byłych milicjantów. W kolejnych miesiącach liczba zwolnień nie malała, co wiązało się z debatami parlamentarnymi na temat nowej ustawy emerytalnej, mniej korzystnej dla służb mundurowych. W rezultacie według stanu z początku 1993 r. w szeregach Policji pojawiło się około 30 tysięcy zupełnie nowych funkcjonariuszy, wymagających przynajmniej elementarnej przeszkolenia. Było to zadaniem przebudowanego szkolnictwa policyjnego, w którym rolę wiodącą przyznano Wyższej Szkole Policji w Szczytnie, ustanowionej rozporządzeniem Rady Ministrów z 10 września 1990 r. Oprócz niej sieć szkolnictwa policyjnego utworzyły powołane również w drugiej połowie 1990 r. Centrum Szkolenia Policji w Legionowie, Szkoła Policji w Słupsku, Szkoła Policji w Pile oraz terenowe ośrodki szkolenia. W 1999 r. placówki te zostały uzupełnione o Szkołę Policji w Katowicach.

Pierwsze struktury organizacyjne Policji zostały utworzone 15 czerwca 1990 r., kiedy insp. Leszek Lamparski zarządzeniem nr 15 powołał w Komendzie Głównej Policji następujące jednostki, w randze biura:

- Prezydialne,
- Operacyjno-Rozpoznawcze,
- Dochodzeniowo- Śledcze,
- Techniki Kryminalistycznej,
- Techniki Operacyjnej,
- Prewencji,
- Ruchu Drogowego,
- Informatyki,
- Kadr i Szkolenia,
- Łączności,
- Zaopatrzenia,
- Finansów.

Najwięcej kontrowersji, a w związku z tym i dyskusji wzbudziło wówczas nieuwzględnienie w tej strukturze jednostki do walki z przestępczością gospodarczą, która została zlikwidowana 18 stycznia 1990 r., jeszcze więc w strukturach milicji. Decyzja ta okazała się błędem. Stąd też komendant

główny Policji 10 lipca 1991 r. powołał w KGP Biuro do Walki z Aferowymi Nadużyciami Gospodarczymi.

W styczniu 1992 r. status samodzielnych jednostek zyskały: Krajowe Biuro Interpolu oraz Centralne Laboratorium Kryminalistyczne, a od stycznia 1994 r. struktura ta została uzupełniona o Biuro do Walki z Przeszłością Zorganizowaną oraz Biuro ds. Narkotyków.

Inny rodzaj zmian w organizacji Policji, związany był z wprowadzeniem w życie reformy podziału administracyjno-terytorialnego kraju, która przywracała podział trójstopniowy — gmina, powiat, województwo. W miejsce dotychczasowych komend wojewódzkich i rejonowych 1 stycznia 1999 r. utworzono nową sieć policyjnych jednostek, na czele której stoi Komenda Główna Policji. Podporządkowano jej 16 komend wojewódzkich oraz Komendę Stołeczną, będącą komendą miejską, ale na prawach wojewódzkiej. Niżej w hierarchii usytuowano 329 komend powiatowych, z których 316 miało w przeszłości status komend rejonowych, a 13 — komisariatów. Podstawowymi jednostkami policyjnymi pozostały komisariaty w liczbie 2072.

Otwarcie na świat

Wraz z nową sytuacją geopolityczną w Europie i na świecie pojawiła się konieczność zmiany form dotychczasowej współpracy służb policyjnych w poszczególnych krajach. Powstały nowe państwa, a wraz z nimi nowe wyzwania dla służb porządku i bezpieczeństwa publicznego. Przeszłość międzynarodowa też się zmieniała, zmianie musiały więc ulec sposoby jej zwalczania.

Policje na całym świecie musiały dostosować swe metody działania do nowej sytuacji. Pojawiły się nowe formy międzynarodowej współpracy policyjnej i możliwości korzystania z innych, nowych kanałów międzynarodowej wymiany informacji kryminalnych, takich jak Interpol, Europol, a później SIS (System Informacyjny Schengen). W 2008 roku w strukturze KGP reaktywowano Biuro Międzynarodowej Współpracy Policji (BMWP KGP). Obecnie jest ono polską platformą międzynarodowej współpracy policji, skupiającą 3 kanały wymiany informacji kryminalnych: Interpolu, Europolu i Schengen, oraz koordynującą bilateralną i multilateralną pozaoperacyjną międzynarodową współpracę polskiej Policji.

◆ współpraca z Interpolem - W 1990 roku ówczesne kierownictwo resortu spraw wewnętrznych, po uzyskaniu zgody rządu RP, wystąpiło z wnioskiem do władz Międzynarodowej Organizacji Policji Kryminalnych Interpol o ponowne przyjęcie Polski w poczet członków. Nastąpiło to we wrześniu 1990 roku podczas 59. sesji Zgromadzenia Ogólnego Interpolu w Ottawie. Tym samym stała się możliwa współpraca polskich organów ścigania z policjami innych państw członkowskich oraz wymiana informacji kryminalnych służąca zwalczaniu przestępczości i ściganiu polskich przestępców na arenie międzynarodowej. W Komendzie Głównej Policji w ówczesnym Biurze Operacyjno-Rozpoznawczym utworzono komórkę organizacyjną ds. Interpolu w randze wydziału. Po kolejnych zmianach z początkiem 1993 roku zaczęła funkcjonować samodzielna komórka organizacyjna, która otrzymała nazwę Krajowe Biuro Interpolu KGP. Pod koniec 1994 r. biuro zostało podłączone do systemu informatycznego Interpolu, usprawniającego wymianę informacji, umożliwiające także przeszukiwania w systemie informatycznym kartoteki kryminalnej Interpolu.

◆ współpraca z Europolem - rozpoczęła się w 2002 roku. Pełnoprawnym członkiem Europolu Polska stała się 1 listopada 2004 r., po zakończeniu procedury ratyfikacyjnej Konwencji o Europolu, co było konsekwencją przystąpienia Polski do UE. Od początku współpracy z Europolem odnotowuje się systematyczny wzrost wymiany informacji zarówno ilościowo, jak i ze względu na ich ciężar gatunkowy. Dostęp do systemów IT Europolu umożliwia bezpieczną i szybką wymianę informacji z wykorzystaniem aplikacji SIENA.

◆ współpraca z CEPOL - to Europejska Akademia Policyjna, która jest agencją unijną, odpowiedzialną za współpracę szkoleniową w krajach UE. Do najważniejszych zadań agencji należy m.in.: organizacja przedsięwzięć szkoleniowych (kursy, seminaria, konferencje), tworzenie programów wymiany szkoleniowej, rozwój nowych metod nauczania oraz działalność naukowo-badawcza.

◆ misje pokojowe - polska Policja uczestniczy w nich od 1992 roku. Nasi funkcjonariusze w ramach

Polskich Kontyngentów Policyjnych pełnili służbę w misjach pokojowych pod auspicjami Organizacji Narodów Zjednoczonych na terenie byłej Jugosławii, w Iraku, w Chorwacji, w Bośni i Hercegowinie, w Tadżykistanie, w Kosowie, w Gruzji; pod auspicjami

Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) w Chorwacji; pod auspicjami Unii Europejskiej (UE) w Macedonii, Sudanie, w Bośni i Hercegowinie. Aktualnie funkcjonariusze polskiej Policji są zaangażowani w Misję w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych w Republice Liberii oraz w Misję w ramach Unii Europejskiej w Gruzji, Kosowie i Afganistanie.

♦ oficerowie łącznikowi - istniejąca od 20 lat sieć polskich oficerów łącznikowych stanowi rezultat wieloletnich działań polskiej Policji na arenie międzynarodowej i wynika z obecności Polski w strukturach Unii Europejskiej, zobowiązań międzynarodowych oraz potrzeb operacyjnych polskiej Policji podjętych po zmianach systemowych w naszym kraju.

Instytucja oficera łącznikowego, zwłaszcza w kwestii wymiany informacji policyjnych oraz informacji odnoszących się do właściwości instytucji porządku prawnego, stanowi najbardziej efektywny instrument prowadzenia współpracy międzynarodowej. Oficerowie łącznikowi stanowią ważne ogniwo w procesie współpracy międzynarodowej uzupełniające istniejące kanały (Interpol, Europol, SIS). Obecnie polska Policja posiada stanowiska oficerów łącznikowych w 6 krajach europejskich: Białoruś, Francja, Niemcy, Rosja, Ukraina i Wielka Brytania.

Centralne Biuro Śledcze

Centralne Biuro Śledcze, jako nowa struktura w Policji, której zadaniem jest walka z przestępczością zorganizowaną, rozpoczęło funkcjonowanie 15 kwietnia 2000 roku. Powstało z połączenia Biura dw. z Przestępczością Zorganizowaną KGP i Biura ds. Narkotyków

KGP. Budzi respekt i uznanie nie tylko w kraju, ale i za granicą dzięki swej skuteczności działania w rozbijaniu przestępczości zorganizowanej, najbardziej niebezpiecznej.

W ciągu 17 lat policjanci Centralnego Biura Śledczego przeprowadzili kilkaset udanych operacji i akcji zakończonych sukcesem. Największe z nich to: operacja „enigma”, czyli rozgromienie mafii pruszkowskiej; operacja „elita”, czyli rozbicie w 2003 roku gangu handlującego narkotykami i bronią, powiązanego ze starachowickimi samorządowcami;

- rozbicie „grupy mokotowskiej”, kierowanej przez Andrzeja H., ps. „Korek”, która miała na koncie handel bronią i narkotykami, napady na tiry, rozboje i zabójstwa; zlikwidowanie
- tzw. szlaku bałkańskiego, którym przez wiele lat grupy przestępcze przemycały m.in. z Afganistanu przez kraje bałkańskie do Polski i dalej na zachód olbrzymie
- ilości narkotyków; rozbicie grupy „Bukaciaka” powiązanej z grupą mokotowską. Gangsterzy dokonywali zabójstw, uprowadzeń, rozbojów, kradzieży, handlowali bronią i narkotykami, specjalizowali się w porwaniach dla okupu. Nazywano ich „obcinaczami palców”, ponieważ rodzinom porwanych ofiar wysyłali obcięty palec uprowadzonej osoby.

O polskiej Policji i zmianach, jakie w niej zaszły w okresie minionych 27 lat można by jeszcze dużo napisać. O tym chociażby, jak zmieniały się nasze mundury i samochody, jak powstawały nowe jednostki. O programie prewencyjnym „Profilaktyka a Ty”, który już w 2007 r. został wpisany do Banku Dobrych Praktyk, a w 2011 r. otrzymał tytuł LIDERA rządowego programu ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem bezpieczniej” oraz o wielu wielu innych sprawach i problemach. Brak miejsca uniemożliwia, niestety, wyczerpanie tego tematu, dlatego wszystkich zainteresowanych odsyłam na naszą internetową stronę: www.policja.pl oraz miesięcznika KGP „Policja 997”.

Jerzy Paciorkowski (Biuro Historii i Tradycji Policji KGP)

O POLICJI W PIGUŁCE

Policja polska jest scentralizowaną, uzbrojoną i jednolicie umundurowaną formacją.

Nad bezpieczeństwem ludzi oraz utrzymaniem porządku publicznego czuwa blisko 100 tys. policjantów wspieranych przez prawie 25 tys. pracowników cywilnych.

Na czele Policji stoi komendant główny, któremu podlega komendant stołeczny i 16 komendantów wojewódzkich, nadzorujących komendantów miejskich i powiatowych, którzy odpowiadają za pracę policjantów w komisariatach.

Współczesną polską Policję tworzą funkcjonariusze zatrudnieni w służbach: kryminalnej, prewencyjnej oraz wspomagającej działalność Policji w zakresie organizacyjnym, logistycznym i technicznym.

Do wykonywania swoich obowiązków policjanci przygotowują się w policyjnych szkołach i ośrodkach szkolenia. Policyjne kadry zasilają coraz lepiej wykształceni młodzi ludzie.

Policjantom przysługuje szereg uprawnień, m.in. prawo legitymowania, zatrzymywania osób, przeszukiwania osób i pomieszczeń, dokonywania kontroli osobistej, stosowania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej.

Zatrzymywaniem najgroźniejszych kryminalistów zajmują się doskonale uzbrojeni i wyszkoleni policyjni antyterrorysty.

Policjanci Centralnego Biura Śledczego Policji rozbijają zorganizowane grupy przestępcze, walczą z terrorem kryminalnym i narkobiznesem.

Policja cieszy się coraz większym zaufaniem społecznym a liczba osób, które czują się bezpieczniej rośnie z roku na rok. (Źródło: KGP)

POLICJA PAŃSTWOWA (rys historyczny).

Kozielsk, Katyń, Starobielsk, Charków, Piaticzatki, Ostaszków, Twer, Miednoje, Kijów, Chersoń, Bykownia, Mińsk, Kuropaty - te nazwy, jak i przypisane do nich określenia „lista ukraińska” czy „lista białoruska”, na zawsze pozostaną w naszej narodowej zbiorowej pamięci. Właśnie w tych miejscach pochowaliśmy symbolicznie II Rzeczpospolitą Polską. Nie tylko korpus oficerski Wojska Polskiego, będący od wieków podporą naszej tradycji i historii, ale również polskich pograniczników, strażników więziennych, i ... policjantów.

Policja od samego początku była instytucją wyjątkową. Jej znaczenie dla ładu bezpieczeństwa dowolnego państwa było kluczowe i zostało od razu dostrzeżone. Kiedy z końcem 1918 r. Rzeczpospolita Polska odzyskała niepodległość po blisko 125 latach zaborów, jednym z głównych problemów, przed którym stanęło młode państwo, poza oczywiście toczeniem walk o ustalenie swoich granic, było scalenie narodu polskiego. Długoletni okres rozbiorów spowodował, że Polacy rozwijali się w ramach trzech diametralnie odmiennych wspólnot społeczno-politycznych funkcjonujących na zróżnicowanym poziomie gospodarczym czy instytucjonalnym. Nie bez znaczenia była też kwestia obowiązującego w danym zaborze języka urzędowego czy statusu narodowościowego, co wynikało z różnych reżimów prawnych. W obrębie używanego przez dane społeczności języka polskiego występowały różne gwary i regionalne formy języka, co w rezultacie utrudniało komunikację pomiędzy poszczególnymi regionami kształtującego się po latach niewoli państwa. Co najistotniejsze, II Rzeczpospolita była od samego początku swego istnienia państwem wielonarodowym, gdzie niektóre mniejszości miały do niej stosunek obojętny lub nawet wrogi. W tej złożonej sytuacji nadrzędnym zadaniem państwa było stopniowe jednoczenie tych trzech zróżnicowanych części kraju w jeden sprawnie funkcjonujący organizm.

Doświadczenia zaborów i funkcjonujących na ich obszarach rozwiązań w zakresie ochrony porządku i bezpieczeństwa publicznego były bardzo zróżnicowane, podobnie jak stosunek obywateli do

funkcjonariuszy państwowych. W dawnej Galicji, gdzie administracja była polskojęzyczna, relacje te były najlepsze. Inaczej sytuacja przedstawiała się na ziemiach zaboru pruskiego, gdzie od lat 70-tych XIX wieku prowadzona była zaplanowana polityka germanizacyjna, ale też instytucje w znaczeniu administracyjno-gospodarczym funkcjonowały najsprawniej ze wszystkich zaborów. Najgorsze warunki w tym zakresie panowały na ziemiach zaboru rosyjskiego, gdzie aparat państwowy szczególnie po krwawo stłumionym Powstaniu Styczniowym nastawiony był na rusyfikację i walkę z wszelkimi przejawami polskości. Problemem był też niski poziom wykształcenia ludności w poszczególnych zaborach, co wynikało z polityki realizowanej przez poszczególne państwa zaborcze. Jeżeli chodzi o szkolnictwo, to nie było ono w praktyce powszechne, a jego poziom w odniesieniu do poszczególnych regionów kraju, bardzo zróżnicowany. Nowe państwo musiało się z tym problemem zmierzyć już na początku swego istnienia, przeznaczając na jego rozwiązanie posiadane skromne zasoby finansowe.

Kluczowa rola tak w budowaniu, a następnie ochronie polskiej państwowości² jak i w kształtowaniu w społeczeństwie postaw patriotycznych przypadła w okresie międzywojennym Policji Państwowej, która powołana została do życia już 24 lipca 1919 roku³, a więc w niespełna kilka miesięcy po utworzeniu Niepodległego Państwa Polskiego. Wydarzenie to stanowiło jeden z najistotniejszych fundamentów polskiej państwowości, gdyż jedną z podstawowych funkcji państwa jest zapewnienie bezpieczeństwa obywatelom, także - a może przede wszystkim - w wymiarze wewnętrznym. Warto podkreślić, iż używane dziś powszechnie na całym świecie pojęcie „Policja” pochodzi wprost od greckiego słowa „politeja”, czyli właśnie państwo⁴. Powołanie do życia w II Rzeczypospolitej Polskiej Policji Państwowej jako zunifikowanej organizacji, której celem była ochrona porządku i bezpieczeństwa publicznego, nastąpiło po wnikliwym przeanalizowaniu szeregu rozwiązań zagranicznych. Nadanie tej nowopowstałej organizacji nazwy Policja Państwowa w szczególny sposób podkreślało jej charakter oraz rolę, jaką w państwie polskim miała ona pełnić w całym okresie jego międzywojennej niepodległości. Unifikacja wszystkich istniejących po odzyskaniu niepodległości organizacji bezpieczeństwa w jedną instytucję pod nazwą Policja Państwowa, miała też przede wszystkim podkreślić tak ważną dla młodej Rzeczypospolitej jedność. Z tego głównie względu odrzucono między innymi brytyjską koncepcję policji jako organu podległego władzom lokalnym, co wynikało też z faktu, iż w II Rzeczypospolitej wystrzegano się koncepcji federalistycznych czy nawet pozornie wiążących się z regionalizmem, które kojarzono z okresem rozbiorowym⁵. Wyjątkiem jest tu obszar Śląska, na którym w roku 1922 utworzono autonomiczną Policję Województwa Śląskiego⁶, a autonomia tego regionu została Polsce narzucona przez zwycięską Ententę

Policjanci zarówno w trakcie walk o granice, jak i w trakcie całego dwudziestolecia międzywojennego, a potem II wojny światowej, oddali Polsce nieocenione zasługi. Byli to ludzie, którzy w niepodległej Polsce pełnili często rolę animatorów i strażników polskiej państwowości - zwłaszcza na Wschodzie posterunki Policji Państwowej były często jednymi z niewielu symboli istnienia i rozwoju państwa. Specyfika służby policyjnej w przedwojennej Polsce powodowała, że funkcjonariusze byli często jedynymi urzędnikami państwa, których obywatele widzieli na co dzień „w terenie”. Zatem zapewnienie wysokiego morale oraz etosu służby było bardzo ważne dla odbudowy wizerunku państwa⁷. Istotne to było zwłaszcza na terenach kresowych, gdzie na obszarach wiejskich ludność polska stanowiła mniejszość wśród innych zamieszkujących tam narodowości o niskiej świadomości politycznej, lub też niechętnych państwu polskiemu. Komendy i posterunki Policji Państwowej były w takim aspekcie wymiernym symbolem obecności państwa polskiego w terenie, o czym świadczyła stała obecność symboli narodowych zarówno wewnątrz, jak i na zewnątrz budynków. Także napisy informacyjne były w barwach narodowych. W siedzibach umieszczano tradycyjnie portrety urzędującego prezydenta Rzeczypospolitej, Komendanta Głównego Policji Państwowej oraz po roku 1926 także Marszałka Józefa Piłsudskiego.

W ramach korpusu Policji Państwowej od samego początku stawiano na profesjonalizm, choć skromne zasoby czynią owe starania z dzisiejszej perspektywy dosyć kontrowersyjnymi. Starano się stawiać wobec kandydatów do służby pewne wymagania dotyczące wykształcenia i ogólnego poziomu intelektualnego. Początkowo dotyczyły one jedynie umiejętności czytania i pisania dla kandydatów na funkcjonariuszy niższych oraz cenzusu szkoły powszechnej dla wyższych. Później, wraz z

upowszechnianiem się szkolnictwa w społeczeństwie, wymogi te stawały się bardziej dopasowane do istniejącego i zunifikowanego systemu edukacji w II Rzeczypospolitej Polskiej. Z dzisiejszej perspektywy wydawać się może, że kryteria przyjęć do Policji Państwowej były bardzo niskie, jednak musimy uwzględnić fakt, że wówczas posiadanie wykształcenia średniego było raczej wyjątkiem niż regułą, a wykształcenie wyższe było elitarnym także z uwagi na niewielki procent go posiadających⁷. W takich okolicznościach braki w wykształceniu formalnym musiano zastępować czymś co dziś nazwalibyśmy „kształceniem ustawicznym”. I tu Policja Państwowa mogła się pochwalić nowatorskimi jak na owe czasy rozwiązaniami.

Służba policyjna stała się zdecydowanie formą służby państwowej, co symbolizowało umundurowanie policjantów. Nie była łatwa, wiązała się jednak z lepszymi zarobkami, a przede wszystkim z prestiżem. Prestiż ten powodował kształtowanie się swoistego etosu pracy, opartego na patriotyzmie, odpowiedzialności, sumienności i poczuciu służby – wobec państwa i obywateli. Wyrazem dbałości o wartości patriotyczne był także sam mundur policyjny⁸.

Od początku jego wprowadzenia starano się by godło Rzeczypospolitej zajmowało na nim eksponowane miejsce. Widniało ono zarówno na czapce, jak i na guzikach przy mundurze funkcjonariusza Policji Państwowej, w tym także na czapce funkcjonariusza Policji Województwa Śląskiego. Cechą charakterystyczną dla okresu międzywojennego była też obecność munduru w przestrzeni publicznej. Godła państwowe umieszczane na hełmach wz.16 i wz.18 czy nawet wz. 31, używanych przez Policję Państwową w okresie międzywojennym były znacznie większe od ówczesnych wojskowych orzełków z hełmów wz.15 czy tych używanych obecnie w Policji. Starano się wpoić funkcjonariuszom szacunek do munduru oraz dbałość o każdy jego element. Nie inaczej było w przypadku tych funkcjonariuszy Policji Państwowej, którzy mieli prawo do służby mundurowej: nakazywano im noszenie mundurów także w sytuacjach pozasłużbowych, by mieli świadomość, że ich służba jest ciągła, że nie jest pracą, która zaczyna się i kończy o określonych godzinach. Mundur miał podkreślać szacunkowość policyjnej służby i dlatego policjant występował w nim także podczas ważnych uroczystości rodzinnych, takich jak śluby, urodziny czy pogrzeby. Miało to budować ducha korpusu (franc. Esprit de Corps) oraz poczucie przynależności do Służby Państwowej.

Do końca okresu międzywojennego nie udało się Policji Państwowej wypracować całkowicie odrębnego ceremoniału czy własnej musztry parady, których elementy bazowały na swoich wojskowych odpowiednikach. Odwrotnie, w latach trzydziestych można wręcz było obserwować proces stopniowego „uwojskowania” jej korpusu. U podłoża takiego stanu rzeczy leżały przede wszystkim przyczyny polityczne, związane ze wzrostem pozycji i znaczenia wojska w życiu publicznym Polski po 1926 roku. Wyrażało się to zarówno w postaci przenoszenia oficerów z Wojska Polskiego do służby w Policji Państwowej, budowania kadry dowódczej w oparciu o korpus oficerski WP, jak i w warstwie symbolicznej, czego przykładem było upodobnienie oznak stopni policyjnych do wojskowych, czy wprowadzenie pod koniec lat trzydziestych mundurów letnich oraz mundurów dla oddziałów Rezerwy PP, identycznych z używanymi przez wojsko mundurami w kolorze khaki. Ostateczny kierunek tych zmian, przerwany wybuchem wojny 1 września 1939 roku, trudno dziś określić.

Ważnym obszarem w funkcjonowaniu Policji Państwowej była jej działalność społeczno-wychowawcza prowadzona od lat dwudziestych ubiegłego wieku. Podstawową formą integracji środowisk policyjnych było stowarzyszenie Rodzina Policyjna⁹, które w swych szeregach skupiało członków rodzin policjantów, zwłaszcza małżonki funkcjonariuszy Policji Państwowej. Stowarzyszenie w całym okresie swego istnienia pełniło bardzo istotne funkcje. Organizowało spotkania małżonek policjantów, starając się organizować im wolny czas. Było to bardzo ważne, gdyż zazwyczaj panie nie pracowały, pozostając na utrzymaniu małżonków. Podczas tych spotkań promowano czytelnictwo, zachęcano do udziału w organizacji uroczystości patriotycznych, uczono prac domowych. Rodzina Policyjna prowadziła także domy wypoczynkowe dla policjantów i ich rodzin, organizowała kolonie letnie dla dzieci, oraz wycieczki edukacyjne, podczas których przekazywano im wartości patriotyczne. Opiekowano się także wdowami i sierotami po poległych na służbie policjantach¹⁰ a także prowadzono jadłodajnie czy ochronki dla dzieci bezrobotnych.

Innym obszarem funkcjonowania Policji Państwowej była w okresie międzywojennym działalność Policyjnych Klubów Sportowych. Ogólnie wyszkolenie sportowe stanowiło istotny element wychowania młodego pokolenia w przedwojennej Polsce. Liczne organizacje społeczne zachęcały szczególnie do uprawiania tych dyscyplin sportowych, które kształtowały umiejętności potrzebne w ówczesnych siłach zbrojnych. Od samego początku swego istnienia Policja Państwowa również czynnie wykorzystywała sport do podtrzymywania tężyzny fizycznej funkcjonariuszy. W tym celu na terenie Polski powstawały liczne Policyjne Kluby Sportowe, w których tworzone sekcje dedykowane poszczególnym dyscyplinom sportowym, a sportowcy w policyjnych mundurach mogli pochwalić się swoimi osiągnięciami zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym. Niektóre spośród tych drużyn przetrwały okres II wojny światowej i kontynuowały tradycje sportowe już jako kluby cywilne.

Obok kultury fizycznej, Policja Państwowa stawiała także na rozwój kultury duchowej zarówno funkcjonariuszy, jak i społeczeństwa. Przy komendach okręgowych (wojewódzkich) Policji Państwowej, funkcjonowały biblioteki publiczne, których filie znajdowały się także w komendach powiatowych i w komisariatach. Zachęcano policjantów i ich rodziny zarówno do korzystania z księgozbiorów, jak i wypożyczania książek znajomym. W zbiorach bibliotek policyjnych znajdowały się przede wszystkim arcydzieła literatury pięknej, zarówno krajowej, jak i zagranicznej, oraz inne popularne pozycje książkowe. Trzeba pamiętać, że w realiach II Rzeczypospolitej, zwłaszcza na Kresach Wschodnich, biblioteki policyjne były często jedynym miejscem poza szkołą, gdzie ludność mogła zetknąć się z książką. Działały również liczne świetlice policyjne, oraz kółka teatralne, które wystawiały sztuki niedostępne w innej formie lokalnej widowni¹¹.

Policja Państwowa w okresie całej II Rzeczypospolitej Polskiej pełniła wiele ważnych społecznie funkcji. Oprócz tych związanych ściśle z jej obowiązkami ustawowymi oraz podnoszeniem morale funkcjonariuszy, stawała się ważną instytucją skupiającą i aktywizującą lokalne życie społeczne. Status policjanta jako człowieka wykształconego był w społeczeństwie stosunkowo wysoki, zwłaszcza w przypadku przełożonych policyjnych, którzy stanowili część lokalnych elit. Sami policjanci byli nie tylko urzędnikami państwowymi, ale stanowili symbol władzy państwowej na całym obszarze kraju. Pełnili zadania edukacyjno - wychowawcze nie tylko w zakresie wykonywanych obowiązków służbowych, ale także w wymiarze o wiele bardziej rozległym.

Wszystkie te czynniki służyły podtrzymywaniu etosu zawodu wyjątkowego, jednego z tych, o których mówimy - „zawód z misją”. Takiego, który określa się nie jako pracę, ale służbę. Dopełnieniem tego aspektu policyjnej służby są słowa A. Taranta: „Ojczyzna jako cel, honor jako godło, karność, wiedza i odwaga jako środki wiodące do celu”¹².

Podobną postawę policjanci zaprezentowali od samego początku II wojny światowej, co natychmiast stworzyło z nich cel dla aparatów terroru obu totalitarnych najeźdźców. Już od pierwszych godzin hitlerowskiej napaści na Polskę we wrześniu 1939 roku Niemcy z determinacją dokonywali bestialskich mordów na polskich policjantach, pod pretekstem zwalczania przez Policję Państwową wszelkich przejawów działań antypaństwowych, w co wpisywało się działanie niemieckiej V Kolumny operującej na tyłach naszych wojsk. Symbolem takiej eksterminacji były masowe egzekucje popełnione przez Niemców na terenie Bydgoszczy czy lasów w Piaśnicy.

O równie zbrodniczej postawie Sowietów świadczą takie nazwy jak Kozielsk, Katyń, Starobielsk, Charków, Ostaszków, Twer, Miednoje, ale zanim doszło do tego potwornego ludobójstwa, siepacze Stalina likwidowali i zacierali na Kresach wszelkie ślady polskości, w tym także jej zaciętych krzewicieli i obrońców - policjantów.

Podejmowane przez obu okupantów zbrodnicze działania przyniosły pożądane przez nich skutki zarówno na terenach Generalnego Gubernatorstwa, gdzie z determinacją realizowano Akcję AB, niem. Außerordentliche Befriedungsaktion (Nadzwyczajna Akcja Pacyfikacyjna), wymierzoną przeciwko polskiej inteligencji, w tym i policjantom, jak i na Kresach, gdzie NKWD bezpardonowo realizowało akcję „obezwólowienia” (pozbawienia głowy) polskiego społeczeństwa, poprzez eksterminację bezpośrednią (zabójstwa bez sądu) i pośrednią (więzienia, łagry, deportacje).

Przypisy:

1. L. Wyszczelski, Wychowanie wojskowe w II Rzeczypospolitej, „Wojsko i Wychowanie” 1991, nr 7, s. 43-44
2. Dz. U. z 1919 Nr 5, poz. 98.
3. W. Kawka, Policja w ujęciu historycznym i współczesnym. Wilno 1939 s.10.
4. W. Kawka, Policja w ujęciu historycznym i współczesnym, Wilno 1939, s. 21-29; A. Misiuk, Historia policji w Polsce od X wieku do współczesności, Warszawa 2008, s. 5-20.
5. Rozporządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 17 czerwca 1922 r. w przedmiocie organizacji Policji Województwa Śląskiego (Dz. U. Śl. z 1922 r. Nr. I, poz. 4.).
6. Zob. R. Litwiński, Korpus..., op. cit., s. 160.
7. M. Mączyński, Zasady naboru i kwalifikacji do służby w Policji Państwowej w latach 1919-1945 [w:] A. Tyszkiewicz (red.) „Policja Państwowa w Drugiej Rzeczypospolitej. Wybrane aspekty organizacji i funkcjonowania” Kraków 2015 s. 39-85
8. Przepisy służbowe jedynie nakładały na policjanta obowiązek noszenia munduru. Patrz. Tymczasowa instrukcja dla Policji Państwowej poprzedzona ustawą o Policji Państwowej. Uzupełniona przepisami wykonawczymi i tymczasową instrukcją dla służby granicznej, oprac. T. Wolfenburg i J. Misiewicz, Warszawa 1923, s. 83-84.
9. Statut Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna” str.3. Warszawa 1937.
10. R. Litwiński, Korpus Policji w II Rzeczypospolitej. Służba i życie prywatne. Lublin 2010 s. 415-420.
11. R. Litwiński op.cit. s. 420-426
12. A. Tarant, O powołaniu oficera, Poznań 1927, s. 15.

